

Acésta fóia ese cate 3 cóle pe luna si costa 2 fiorini v. a. pentru membrii asociatiunei, éra pentru nemembrii 3 fr. Pentru strainatate 10 franci cu porto postei.

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se face numai pe cate 1 anu intregu. Se abonéza la Comitetulu asociatiunei in Sibiu, séu prin posta séu prin domnia collector.

Nr. 4.

Brasiovu 15. Februaru 1869.

Anulu II.

Din cronic'a lui Michailu Cserei. 1661—1711.

(Urmare din Nr. 3.)

Pentru cá se cunóscemu, in ce modu s'a mai colonisatu Transilvani'a inca odata in secolulu alu 17-lea cu multime nenumerata de magiari calvini venitii din Ungari'a, se cuvine se atingemu aici totu numai dupa Cserei conspiratiunea cea mare a mai multoru magnati ungureni in contra imperatului Leopoldu I. si rege incoronatu alu Ungariei si totuodata in contra tiraniei iesutiloru. Cu acésta apoi se va spulbera si acea mintiuna istorica grósa, repetíta pana acumu de nenumerate ori, ca adica in Transilvani'a si in Ungari'a n'aru fi domnitu persecutiuni religióse si fórté barbare, precumu au domnitu in alte staturi.

Totuodata vomu vedea, in ce modu s'a pregatitu epoc'a, in care apoi Transilvani'a trecu sub domni'a casei Habsburg.

In Aprile 1671 cadiura capetele magnatiloru Petru Zrinyi, Franciscu Frangepanu (de vitia italiana), Franciscu Nádasdi (de vitia romanésca din Transilvani'a), Franciscu Bonis si Tiffenbach, éra tenerulu Rákoczi scapase. Mai nainte de a se taia capetele acestoru ómeni de rangu inaltu, comitele Georgie Széchényi, pe atunci arhiepiscopu primate alu Ungariei, omu aspru si curagiosu, prevediendu cumplitele urmari ale uciderei aceluor magnati, se adoperase in totu modulu, pentrucá se le midiolocésca gratia; éra dupace aflá, ca imperatulu totu a subscrisu sententiele, superatu fórté, intrá la elu fara nici o audientia si ii dise cu mare mania: „Pentruce trebue se versi Maiestatea ta sange nevinovatu? Nu te temi de Ddieu?“ Imperatulu respunse: „Parinte, taci nu mai vorbi, ca nimicu nu'ti folosese.“ Atunci arhiepiscopulu iritatu si mai multu, inaltiandu manile catra ceriu, díse cu voce tare: „Se'mi fia secatu manile atunci, candu au pusu ele corón'a pe capulu Maiestatei tale! In adeveru frumosu renume vei mai avea Maiestatea ta la intrég'a lume crestina.“ Dupa acestea arhiepiscopulu neluandu'si nici macaru dio'a buna dela imperatulu, esí pe usia cu mare furia. Principele Lobkovicz*) avendu a mana unu bastonu, ilu aruncá dupa arhiepiscopu; acesta se intórce cu intiéla si apucandu ba-

stonulu, ilu arunca pana la pitiórele imperatului, apoi ese pe aci 'ncolo fórté superatu.

Fiinduca temnitiele se implusera cu boieri unguresci, mai multi altii fugira, care la turci, care in Transilvani'a sub protectiunea lui Apaffy, pentruca era nutriti de sperantia, ca dóra'lu voru indupleca se apuce si elu armele asupra nemtiloru dupa ecsemplulu catoruva predecesori de ai sei. Nici odata ungurii n'au juratu nemtiloru resbunare atatu de cumplita, precumu au juratu ei in urmarea omorirei susu numitiloru magnati.

In an. 1672 revolutiunea prorupse din nou cu fórté mare furia, inse fara nici o regula, ci cá totudeaun'a, dupa datin'a unguriloru. Aici se cuvine a semna, ca magnatii conspiratori era, precumu se numea ei, calvini, luterani si papistasi amestecati. Cu tóte acestea iesuitii spaniolesci sciura mintí imperatului, (carele inca era omu destulu de simplu), cumca numai calvinii au urditu revolutiunea. Asia se porní in Ungari'a cea mai furiósa persecutiune in contra calviniloru si a luteraniloru. Tóte tractatele politico-religióse inchiaiete mai dinainte intre curtea Vienei si intre principii Transilvaniei, Gavriilu Bethlen, Stefanu Bocskai si Georgie Rákoczi I. se spulberara in ventu; tóte bisericile si scólele asecurate reformatiloru si evangeliciloru prin tractate s'au raptitu dela ei, reformatii fusera destituiti din tóte functiunile si substituiti prin catolici. Iesuitii nu se indestulara cu atata, ci apucandu pe imperatulu in scaunulu marturisirei pecatelor, atata'lu mai sparierea cu foculu Geenei, pana candu se invoi, cá se ecsileze pe toti popii calvinesci si luteranesci, déca nu se voru papistasí; dupa aceea 'i mai dísera, ca imperatulu cá rege apostolicu alu Ungariei este datoriu ex conscientia, cá se estermine pre toti ereticii din teritoriulu corónei santulu Stefanu!

Imperatulu iritatu si pregatitu in modulu acesta, decretá citarea tuturoru popiloru reformati si evangelici la unu tribunalu in Presburgu. Acelu tribunalu era compusu totu numai din papistasi, adica actorii era totuodata judecatori.*) Acelu tribunalu in-

*) Acestu magnatu de Boemi'a era in acele tempuri tocma pe atatu de mare si tare la curtea imperatésca, pre catu era si fórté inganfatu, bajocurosus si tiranosu. Mai tardiu a patít'o si elu. Not'a compilatoriului.

*) Curatu asia, precumu se intemplá romaniloru in alte parti. Se cuvine a insemna, ca in secolulu alu 17-lea inca totu mai domnea o macsima spurcata si nespusu de periculósa, care'tienea, ca invoiél'a facuta, tractatulu inchiaietu, juramentulu datu celoru de confesiune diferitória de a ta, nu te obléga intru nimicu, prin urmare, ca indata ce ti s'ar da oca siune buna, esci

criminà mai anteu pe predicatorii si profesorii protestanților cá propagatori si complici la revolutiune, fara cá se ia in consideratiune, cà o multime de popi si calugari papistasiesci inca era compromisi pana dupa urechi. Vendiendu tribunalulu, cà nu are probe de ajunsu pentru convingerea si condamnarea aceluor protestanti, apucà pe alta cale, îi provocà adica, cá se tréca toti la papistasia, ca apoi li se voru orta tóte crimele, éra predicatoriloru, carii isi voru parasi preotesele si pruncii, li se voru da parochii cu venituri gróse, éra celorulalti, carii voru esi din cleru, li se voru da functiuni mari; din contra, déca ei nu voru apostata dela confesiunea protestanta, voru fi proscrisi din tíera si voru fi transportati in marea siciliana la munc'a cea mai grea de galera. Cu tóte acestea mai toti protestantii remasera constanti in convictiunile lor, aপরاندুলে cu mare barbatia. Atunci iesutii turbati de manía, midiolocira dela imperatulu porunci aspre, in puterea carora mai toti acei protestanti fusera ferecati in lantiuri de mani, de pitióre si cu gítulu in grosu (jugu, falanga), si transportati in temnitiele mai multoru fortaretie, éra averile loru fura depredate, sociile si pruncii aruncati pe strate, apoi in loculu lor se denumira parochi papistasi cu conditiune, cá déca acestia nu voru putea indupleca pe poporani, cá se'si parasésca legea, se fia esterminati prin sabia si focu.*) Mai tardioru alesera din ei 39 predicatori reformati (calvini), 22 predicatori evangelici (luterani). Dintre acesti 61 de barbati pe 41 îi pornira la Neapole, inse cativa insi din ei infranti de durerea causata prin ranele de féra, au remasu pe drumu. Pe ceilalti 20 predicatori Leopoldu Kolonits, pe atunci episcopu in Iaurinu (Raab, Györ), îi vendù la unu oficiru imperatescu, dandu'i voia, cá se faca cu ei ori ce'i va placea lui. Acesta apoi legandu'i doi cate doi, îi duse la Triestu, pentrucá se'i vendia corabieriloru, séu la altucineva, si le puse pretiu cate una suta taleri de capu. Unii au facutu cumu au sciutu si s'au rescumparatu, éra altii fusera detinuti mai multu, pana candu le succese a castiga sum'a de rescumparare. De acolo apoi acei nefericiti trecura in Belgiu, unde aflara ospitalitate si protectiune prea buna.

Pe ceilalti popi, cati mai fusesera incarcerati, fara cá se fia fostu trimisi la munca de galera, îi proscrisera din Ungari'a, de unde apoi venira la Transilvani'a, unde au si remasu pana la mórte.

Acestea premise din istori'a Ungariei, cu atatu mai bine vomu pricepe cele petrecute in Transilvani'a, la care ne réntórcemu, pentrucá se le impartasimu pre catu ne érta spatiulu.

chiaru datoriu a le da cu pitióru si a le sfarama, pentrucá acelea era facute si inchiaiete in contra consciintiei si in contra voiei lui Ddiu. Not'a comp.

*) Adica toema precumu se intemplase sub Ferdinandu II. in cursu de mai multi ani cu protestantii din archiducatele Austriei, din ducatul Salisburgu si din Boemi'a. Not'a comp.

Dupace Mich. Apaffy se asiedià binisioru in tron, éra tíer'a inca 'si mai recastigà repausulu seu, Stef. Apaffy, frate mai mare alu principelui, murí pe neasteptate. Acelu Stefanu se bucurá de auctoritate mare in tíera, incatu déca ar fi remasu in viétia, boierii tieriei nu aru fi pututu purta de nasu pe principele, precumu l'au purtatu dupa placulu lor, pentrucá Stefanu indemná pe frate-seu, cá se fia mai aspru cu ei. Odata fiindu cu totii la o betía mare, principele, care era in stare a bé la o singura petrecere cate una védra (optu cupe) de vinu, aflanduse in tóne bune, díse catra boieri: „Ve rogu pe dvóstra, cá se beti mai bine.“ Atunci frate-seu Stefanu se scóla si dice: „Marii'a ta n'ai se ne rogi pe noi, cá se bemu, ci se ne poruncesci, cà de aceea esci Marii'a ta principe alu Transilvaniei.“ Acestea cuvente ale lui Stefanu le-au saritu boieriloru in nasu. Preste acésta inse principele fiindu omu usioru de minte si simplu*), boierii putea insiela dela elu functiuni, mosii si orice; dara frate-seu Stefanu se lungea in calea lor, pentrucá se nu insiele; de aceea ei isi batea capulu cumu se'lu pérda. Boierii era se'si ajunga scopulu cu atatu mai usioru, cu catu ca domn'a An'a, cumnata-sa, inca nu putea suferi pe Stefanu, pentrucá ea vedea bine, ca barbatu-seu e principe numai cu numele; preste acésta ei îi casiuase a 'nainta pe consangeniú sei, éra intre aceia mai virtosu pe Mich. Teleki. Era mare prepusu, ca Stefanu a muritu prin veninu.

Totu pe atunci s'a nefericitu si Nicolae Zolyomi, fiulu lui Davidu Zolyomi unгурénulu, carele adusese pe Georgie Rakoczi I. din Ungari'a, éra apoi acesta'i multiami cu inchisóre de 18 ani in Cetatea-de-pétra, unde a sí peritu. Acelu Nic. Zolyomi era in dilele sale boieriulu celu mai avutu in Transilvani'a, de altumentrea inse unu mare porcu-de-cane, betívu si desiuchiatu. Zolyomi s'a nefericitu elu insusi prin gur'a sa cea nespalata, pentrucá déca se imbetá, flecare tóte nimicurile, éra boieriloru protipendati le dicea, ca ei toti sunt nisce cani, si anume cani de ai lui Rakoczi, cani de ai lui Ioanu Kemény si cani de ai lui Apaffy. Deci boierii sciindu bine, ca principele isi teme fórté tare tronulu, incepura se'i díca: „Marii'a ta, boieriulu acesta ambla dupa domnia.“ Mai multu nu trebuca. Apaffy porunci arestarea lui Zolyomi, dupa aceea îi dete libertatea pe langa garantia; dara elu scapà si de acésta; boierii érasu ilu denuntia, dara 'lu si sparia si 'lu facu se fuga la turci. Pórt'a 'lu primí bine pentru memori'a lui Gavriilu Bethlen, din acarui familia se tragea dupa mama, ba turcii îi facura sperantia la tronulu Transilvaniei. Ei aru fi si adusu pe Zolyomi la tron, déca acesta n'ar fi facutu si in Constantinopole o multime de betii si nebunii, din care cauza cadíu in despretiulu lor. Turcii inse s'au sciutu folosi de Zolyomi in interesulu pungei lor, pentrucá oricandu Pórt'a avea

*) In testu: Levis egygyű ember.

trebuinția de bani, amerinția pe Apaffy, ca va ajuta la tronul pe Zolyomi.

Comitele Ștefanu Tökölyi, tatalu lui Emericu Tökölyi, încă venise din Ungari'a la Transilvani'a. Acesta încă făcea betii mari.

Mai tardiu ajunsese aici și Emericu Balassa, totu că fugariu. Acestu boieriu pusese man'a pe unu turcu faimosu, cunoscutu cu numele de beifulu celu talchariu, pentruca făcea multe stricatiumi mai alesu in acea parte a Ungariei, care era supusa imperatului nemțiescu. Palatinulu Franciscu Vesselényi audindu de acelu casu, porunci lui Balassa, că se dea pe acelu turcu in manile lui, pentruca nu s'ar cuveni, că unu banditu asia faimosu se remana in posesiunea unei persóne private. Balassa inse, care și elu era unu omu spulberatu și nerusínatu, trimite lui Vesselényi urmatoriulu respunsu: „Spuneti acelu porcu-de-cane, ca deca'i trebuescu turci sclavi, se ésa de sub pólele nevestei sale și se prinda sclavi; pentruca eu dieu nu'i voi da lui pe celu prinsu de mine.“ Palatinulu Vesselényi acusa pe Balassa la imperatulu, ruganduse, că se'lu constringa la estradarea turcului. Imperatulu provóca pe Balassa, inse fara resultatu. Atunci Leopoldu trimite bratiu armatu in contra lui Balassa, care inse infuriatu, asasinà pe turcu prin veninu, apoi fugi in Transilvani'a, unde inse unu altu boieriu anume G. Kapi, unu banditu și acesta că mai multi altii, ilu despolià din tóte averile, aducându'lu la sapa de lemn.

1674. La anul acesta cronicariulu are unu catalogu alu boieriloru protipendati, séu boieri de divanu, precumu se numea odenióra in stilulu turcescu, adaoge inse, ca dintre toti boierii de divanu cei mai de frunte era Dion. Bánfi și Pavelu Beldi. Mich. Teleki, de și încă nu apucase in consiliu, alias divanu, cu tóte acestea avea trecere mare. din cauza ca mam'a lui éra sora cu dómn'a și cu soci'a lui Dion. Bánfi, de aceea dómn'a se adoperá, că se'lu nainteze totu mai in susu, candu din contra barbatu-seu principele, că omu blandocu și simplu cumu era, pe consangeniului sei nu'i impingea nainte. „Inse asia pate famili'a, in care conciu lu poruncesce caciulei,“ dice cronicariulu. Cu tóte acestea Cserei recunósce, ca Mich. Teleki era omu cu minte mare și agera, in catu deca o ar fi folositu spre bine, ar fi fostu in stare de a conduce orice ministeriu; „elu inse abusa de acelu daru frumosu alu lui Dumnedieu spre a ruina Transilvani'a.“

Pe atunci Mich. Teleki era capitanu alu Cetatei-de pétra, éra prin asistenti'a dómnei castigase dominia frumóse dela principele. Deci pre candu boierii fruntasi ungureni fugari venira in Transilvani'a, precumu s'a memoratu mai in susu, vedindu acestia molitiunea principelui și favórea cea mare, de carea se bucurá Teleki la dómn'a, cercandu mai anteu și mintile vechiloru patrioti ardeleni și aflandu cugetele lor, ca adica acestia nicidecumu nu aru voi se incurce tiér'a in revolutiunile din Ungari'a, incepura a tracta pe sub mana cu Mich. Teleki, ii promisera, ca deca

voru putea indupleca prin elu pe principele, pentruca acesta se se scóle in contra imperatului, pentru apararea causei lor, atunci ajutandu-le și Ddieu, ei voru castiga lui Teleki palatinatulu Ungariei, éra pe acesta se și jurara. Atunci acelu omu fórte ambitiosu și inganfatu apucandu acea promisiune*) cu ambele mani, luà pe ungureni refugiatii in protectiunea sa, ii induleci catra sine cu bani, cu vestmente și cu nutremente pe fiacare di și pre éatu nu'i ajungea puterile lui; dupa aceea punenduse pe intrige, sucí mai anteu mintea dómnei, dupa aceea se incercà si pe langa principele indemnandu'lu, că se se ia dupa eesemplulu gloriosiloru principii ai Transilvaniei, anume Bocskai, Gavriilu Bethlen, Georgie Rákoczi I., se se intereseze de caus'a unguriloru și se'si resbune de apasarea religiunei reformate din Ungari'a, pentruca acestu lucru ar fi fórte placutu și laudatu in ochii regiloru, principiloru, republicelor de religiunea crestina reformata.

De aici incolo se mai arata, in ce modu Teleki imbarbatá pe meteleulu de Apaffy, că se apuce arme in contra imperatului, spunendu'i intre altele, ca éca, regele Franciei érasí se scóla cu arme in contra lui Leopoldu; ca insurgentii din Ungari'a încă stau gat'a a se rescula din nou și a'si alege de rege pe Apaffy, ca olandii, belgianii și principii germani încăi voru ajuta; ca și turcii le voru sta intr'ajutoriu, indata ce voru supune insul'a Cret'a; ca toema și in casu, candu toti acei inemici ai lui Leopoldu nu l'aru putea trantí la pamentu, Apaffy totu va castiga multu, pentruca imperatulu se va vedea constrinsu a'i cede lui mai multe tienuturi, cetati și dominia, pentruca se'lu póta impaca; ca in fine Marii'a sa se'si ia sam'a fórte bine, că nu cumva suferindu, că nemtiulu catolicu se calce pe ungurii protestanti, mai apoi se'si ridice armele și asupra Transilvaniei, pentruca in acestu casu nefericitu nu ar mai fi nici o scapare nicairi pe lume.

Dómn'a încă nu 'si mai luá gur'a de pe barbatu-seu, ci dio'a nóptea 'i tocá la urechi, ca elu catu lumea ar siedea totu acasa, petrecendu'si cu deresu de orologia și cu lectur'a, fara că se ia indemnu dela faptele antecesoriloru sei, carii prin purtarea de batai isi castigara gloria și averi mari pentru clironomiiloru; deci se ésa odata dintre femei — dicea dómn'a, — se ésa in Ungari'a, spre a'si castiga mosii, pentruca in Transilvani'a nu prea are multe. En vedi barbate, adaogea dómn'a, cumu se inbuiba Franciscu Rákoczi in avutiile ocupate de mosiu-seu in Ungari'a cu armele. Nu uita, ca noi încă mai putem avea prunci.

Refugiatii unguri încă nu mai incetá de a bombarda pe bietulu Apaffy, pentruca ei toti sunt prea buni de gura, dice cronicariulu.

In fine toti acestia in aliantia cu dómn'a ametíra pe Apaffy si'lu induplecara, că se ésa din nepasarea și totuodata din neutralitatea sa. Inse fiinduca prin-

*) Cronicariulu se exprima aci cu latinesculu promotio.

cipii Transilvaniei în puterea condițiilor lor, pe langa care se alegu și pe care jura ei, nu potu întreprinde nici unu lucru mai mare fara scirea consiliului și a țierei, asia principele convocà pe consiliari și le propune planulu seu, inse asia, că ei se nu pricepa, ca urdătoriulu ar fi Mich. Teleki. Consiliarii dupa desbateri îndelungate în fine decisera ca: Marii'a sa principele se remana frumosielu acasa în Transilvani'a, se nu se amestece în afacerile Ungariei, că nu cumva din caus'a lor se se pierda și Transilvani'a împreuna cu principele; se'i fia de ajunsu eesemplele deplorabili de deunadi, candu acei magnati din Ungari'a isi perdura și capetele și mosiile? Ar fi nebunia a'ti baga degetulu în latiulu, în care s'a prinsu paserea, pentruca nu numai ca nu o vei scapa, ci venindu paserariulu, te va ciupeli și pe tine. Bine amu facutu, ca amu datu refugiatiloru ospitalitate și ca iamu ajutatulu cu cele de lipsa; éra déca voiescu se remana în pace, se'i protegemu și pe viitoriu, în catu tocma de iar cere imperatulu Romaniloru, noi se nu'i damu în man'a lui, ci mai virtosu se'lu rugamu frumosu, că se'i erte; déca inse lor nu le place a remané și a petrece aici în deplina liniste, ci voiescu se se scóle cu arme, atunci este mai bine, că se'i gonimu din tíera pe toti pana la unulu, duca-se ori unde la place, că nu cumva se ne bage în periculu pe noi, pe marii'a ta și tíer'a întréga, se ni-o repuna (piérdia); precumu s'au repusu pe sine și tíer'a lor. Se iubimu pe deaprópele, inse asia, că din caus'a lor se nu ajungemu noi în calamitate perpetua; pentruca usioru este a incepe o guera, déra inceputa odata, nici posteritatea nóstra nu'i va mai vedea finea. Franculu promite multe și implinesce pucine; pana se ajunga elu aici, némtiulu ne va tranti de pe pitiére. Ungurenií avura refugiu bunu în Transilvani'a, déca inse pe noi ne voru strimtora afara din Transilvania, care este acea natiune, ce ne ar primi pe noi?

Asia vorbí și decise consiliulu principelui. Se întielege, ca lui Apaffy preocupatu de Teleki și de refugiatu, nu'i placù acelu conclusu; deci elu convocà diet'a la Alb'a Iuli'a. În Nr. viitoriu vomu vedea ce a decretatu și acésta.

(Va urma).

Studia statistice.

Cu sírele aceste pasiescu pe unu terenu, care la noi romanii, mai cu séma la cei de dincóci de Carpati, e pré puțin, séu mai nicidecumu cultivatu. Vorbescu de terenulu statisticeí. Toti cati s'au ocupatu cu statistic'a, acést'a sciintia mai tintera între sororile ei, sunt convinsi despre marea ei însemnatate pentru tóte ramurile culturei omenesci. Éa ne-a descoperitu legile naturei în privinti'a unor materii, unde vedeau mai nainte toti unu chaosu, unu jocu alu naturei, ori o órba intemplant. Dar acum scimu, ca nascerea, desvoltarea și mórtea omului urméza unor

legi fiese: scimu mai multu, ca și în faptele ómeniloru, care dependu dela unu principiu spontanu și personalu, esista órecare regularitate. S'ar fi credutu de ecs., ca din tóte crimele omorulu ar fi celu mai spontanu și mai neregulatu, și totusi e faptu, ca omorulu se comite cu atat'a regularitate și sta în proportiune regulata cu órecari impregiurari cunoscute cá si flusulu și refluxulu marei și urmarea anutimpiloru. Quetelet, statisticulu renumitu, díce între altele: „Esista unu bugetu, care se platesce cu o regularitate îngrozítóre, adeca acel'a alu inchisoriloru, alu galerelor și alu spendiuratóreloru. Potemu spune cu siguritate înainte, cati 'si-voru spurca manile cu sangele fratiloru lor, cate insielatiuni, cate otraviri se voru intemplá.“ Delictele ómeniloru nu sunt rezultatulu reutatii unui criminalistu, ci alu starei societatii, în care fù aruncatu acést'a. Dar ce e mai multu, și sinuciderile urméza totu legií acesteia, și scimu, ca în órecare stare a societatii trebue se-si íea unu órecare numeru de ómeni víeti'a. Ba și numerulu casatoriiloru inchiaiete într'unu anu nu se determinéza prin vointi'a și dorintiele persóneloru singuratece, ci prin impregiurari generale, cari nu se influentiéza prin singurateci. E acum unu faptu cunoscutu, ca casatoriile stau într'o proportiune ficsa și determinata cu pretiurile nutrimentelor.

Pentruca se fia ilustrate dísele aceste și în privinti'a patriei nóstre Transilvani'a, ar trebui se avemu date mai numeróse, adeca dentru unu síru de ani mai multi decatu sunt acelea, cate ne stau spre dispusetiune. Despre miscamentulu poporulu în Transilvani'a în anii 1863, 1864 și 1865 mi-amu potutu castigá date oficióse mai speciale,* si numai despre acést'a se va tractá în rendurile urmatóre. De si atatu numerulu celu micu alu datelor, catu și impartirea politica a țierei cea nerationala sunt obstacule pentru de-a aratá în tóta privinti'a efeptulu nationalitatii, modululu de víetia, prosperitatii materiale și seraciei și alu altoru cause politice și sociale asupr'a cifrei cunúniloru, nasceriloru și mortalitatii, totusi credu ca și în form'a acést'a neperfecta impartasirile presente voru fi instructive și demne de cunoscutu. A fi trasu numai atentiunea la obiectulu acést'a de mare momentositate și a fi datu ansa la barbati mai competenti spre scrutatiuni mai adunci, este destula recompensa pentru debil'a mea incercarea.

Transilvani'a avea în a. 1857 o poporatiune de 1,926,797 de ómeni, cari se impartieau dupa religiuni în 233,214 rom.-catolici, 558,407 gr.-catolici, 612,048 gr.-orientali, 195,860 luterani, 264,894 elvetici, 48,177 unitari și 14,177 israeliti.** Cum se impartiesce poporatiunea acést'a dupa nationalitati, nu se póte spune cu esactitate matematica, din cauza ca numerarea în

* Dela c. r. comisiune centrala pentru statistica în Vien'a.

** Se întielege, ca în aceste cifre nu este coprinosa populiunea celor 4 municipia, cetatea de Pétra, Solnocu, Crasna, Zarandu, rupte la a. 1861 de catra Transilvani'a. Red.

anulu 1857 s'au facutu numai cu respectu la religiuni si tóte datele de atunci încóci se reducu numai la aceste. De órece inse in Transilvani'a diferinti'a religiunei e mai totudéuua legata si de diferinti'a natiunalitatii, se póte calculá cu usioratate numerulu diferiteloru natiunalitati. Numerulu poporatiunei din an.

1857 a crescutu in totu anulu cu cate 1·2% asia, incatu s'a urcatu dupa rezultatulu calculariloru miscamentului poporului cu finea a. 1865 la 2,095,074. Poporatiunea acést'a se impartiesce pe comitate, districte si scaune in urmatoriulu modu:

	Rom.-cat.	Greco-cat.	Greco-or.	Luter.	Elvetici.	Unit.	Israeliti.	Cu totii.
Comit. Albei de josu	7881	75162	108674	5371	15770	959	1759	215586
" Albei de susu	4769	7929	28638	6049	9329	3042	527	60283
" Cetatei de balta	4485	37936	18975	15421	14832	3562	1069	96370
" Turdei	7337	68173	32663	6163	26495	3852	908	145591
" Clusiului	13870	89317	26775	6840	43825	1589	1351	183575
" Dabacei	2279	62767	17835	3021	13062	195	2005	101164
" Solnocului inf.	7996	82954	21799	733	13919	36	5125	132858
" Uniadorei	4931	49124	141576	174	4391	56	541	200793
Districtulu Fogarasiului	1920	23300	57962	1974	839	14	452	86461
" Nasaudului	1197	38489	8450	83	22	2	174	47917
	56673	535151	463347	45829	142484	13397	13917	1270798
Scaunulu Odorheiului	35197	2223	1937	147	36478	23013	90	89085
" Treiscaune (Háromszék)	40203	2402	16164	137	53650	4788	189	117531
" Ciucului	93115	17036	38	37	107	5	11	110349
" Muresiului	15436	13502	3441	272	47130	6367	1005	87153
" Ariesiului	913	7688	4495	14	4525	4663	22	22320
	184864	42851	26075	607	141890	38836	1315	436438
Scaunulu Sibiiului	4752	10785	52855	26637	549	37	14	95629
" Sighisórei	923	234	8617	13284	116	5	12	23191
" Mediasiiului	975	8324	7762	20350	220	9	65	37705
" Sebesiului	278	189	15306	3299	19	—	5	19096
" Cincului	145	2229	8283	11622	18	1	5	22369
" Cohalmului	412	2448	7303	10917	1035	15	—	22130
" Mercurei	168	580	17334	3519	21	7	—	21629
" Nocrichului	115	1325	6580	3881	2	—	—	11903
" Orestiei	1715	3970	14302	1290	847	22	28	22074
Districtulu Brasiovului	4908	92	38447	41446	955	13	54	85915
" Bistritiei	932	2366	678	21467	372	10	272	25497
Cu totulu	15323	32607	177467	157712	4154	119	456	387858
Sum'a totala	256860	610609	666889	204148	288528	52352	15688	2095074

Trei momente sunt in viet'á omenésca, cu care are statisticulu se se ocupe, adeca, nascerea, cununi'a si mórtea. Incepemu cu cununiile.

Cununii s'au incheiatu in Transilvani'a in anii:

1863:	2377	Rom.-cat.,	5693	Gr.-cat.,	5016	Gr.-or.,	2052	Lut.,	2707	Elvet.,	462	Unit.,	90	Isr.,	cu totulu	18397
1864:	2674	"	5035	"	4727	"	1720	"	2921	"	531	"	67	"	"	17675
1865:	2396	"	4781	"	4336	"	1776	"	2287	"	408	"	81	"	"	16075

Vine dar o cununia la Rom.-catolici pe 103, la Greco-catolici pe 119, la Greco-orientali pe 142, la Luterani pe 110, la Elvetici pe 109, la Unitari pe 107, la Israeliti pe 198 locuitori.

Séu dupa jurisdicțiuni o cununia:

In comitatulu	Albei de josu	pe	124	loc.	In scaunulu	(Háromszék) Treiscaune	pe	100	loc.
"	" Albei de susu	"	133	"	"	Ciucului	"	115	"
"	" Cetatei de balta	"	125	"	"	Muresiului	"	103	"
"	" Turdei	"	114	"	"	Ariesiului	"	116	"
"	" Clusiului	"	122	"	"	Sibiiului	"	130	"
"	" Dabacei	"	116	"	"	Sighisórei	"	100	"
"	" Solnocului	"	137	"	"	Mediasiiului	"	111	"
"	" Uniadorei	"	135	"	"	Cincului	"	113	"
In districtulu	Fogarasiului	"	135	"	"	Sebesiului	"	139	"
"	" Nasaudului	"	118	"	"	Cohalmului (Rupej)	"	94	"
In scaunulu	Odorheiului	"	99	"	"	Nocrichului	"	109	"

In scaunulu	Mercurei	pe	133	loc.
"	" Orastiei	"	101	"
In districtulu	Brasiovului	"	133	"
"	" Bistritiei	"	110	"
In tóta	Transilvani'a	pe	119	loc.

Transilvani'a iea asia dara intre tierile monarhiei austriace in privinti'a frecuentiei cununiiiloru alu 6-lea locu. Fatia cu Ungari'a se arata in Transilvani'a unu numeru mai mare de cununii (un'a pe 119 fatia cu un'a pe 124 de locuitori).

Luanduse in respectu natiunalitatea, se arata si aici momentul caracteristicu alu rasei. Unde locuiescu magiarii mai desu, d. e. in Secuime, sunt cununiiile mai numeróse cá in celelalte parti ale tieriei locuite de Romani si de Sasi; inse cumu vomu vedea

Miri pana la alu	24-lea anu	464·71	Romani,	297·48	Unguri,	442·40	Sasi,	in tóta tier'a	415·10
"	dela 25 pana la 30 de ani	310·96	"	373·22	"	297·99	"	"	328·42
"	" 30 " " 40 " "	152·54	"	209·56	"	163·87	"	"	172·45
"	" 40 " " 50 " "	45·30	"	60·28	"	53·00	"	"	48·71
"	" 50 " " 60 " "	19·72	"	27·46	"	34·09	"	"	23·12
"	preste 60 de ani	8·16	"	13·30	"	9·19	"	"	9·87
Mirese pana la	20 de ani	206·29	"	182·09	"	414·82	"	"	221·90
"	dela 20 pana la 24 de ani	309·24	"	184·05	"	265·00	"	"	297·04
"	" 24 " " 30 " "	293·87	"	297·32	"	174·14	"	"	282·70
"	" 30 " " 40 " "	131·48	"	166·07	"	91·94	"	"	134·19
"	" 40 " " 50 " "	43·10	"	51·89	"	39·64	"	"	40·28
"	preste 50 de ani	14·62	"	21·08	"	12·97	"	"	16·68

Se vede dar, ca romanii se insóra mai de timpuriu, si acolo, unde locuiescu mai nemestecati se arata imprejurarea acést'a mai evidentu; d. e. in an. 1864 au fostu in districtulu Nasaudului 538 si in comitatulu Uniadórei 496 de miri inca neajunsi la 24 de ani, pe candu in scaunulu Ciucului au fostu numai 289 si in Treiscaune (Háromszék) numai 187 de miri in etatea acést'a intre cate 1000 de cununati. Cele mai tinere mirese sunt intre marginimea romana din sud-ostulu tieriei si in genere in fundulu regiu.

De comunu barbatii in Transilvani'a se insóra mai de timpuriu cá in tóta monarhi'a si specialu cá in Ungari'a. Cuot'a procenteloru aceloru miri, cari

mai josu, e si mortalitatea mai mare. In scaunulu Odorheiului d. e., unde locuiescu secuii mai nemestecati, vine o cununia pe 99 de locuitori. Cu catu sunt mai mestecati, se micshioréza numerulu cununiiiloru asia, incatu intre unguri si secui vine o cununia pe 100, la sasi pe 110 si la romani pe 130 de locuitori.

Natiunalitatea are inse influintia si in alta privintia. Romanulu, care ajunge mai de timpuriu la pubertate, se insóra cu multu mai de timpuriu: dupa elu urméza sasulu si mai tardiu secuulu. Intre mirese sunt cele mai tinere intre romane si mai cu séma in fundulu regescu; in secuime maioritaea feteloru, care se marita, este in etate de 25 pana la 30 de ani. Intre cate 1000 de casatoriti in Transilvani'a au fostu:

se insóra pana la alu 24-lea anu, intrece pe cea din monarchia cu 128·9 si pe cea din Ungari'a cu 187·8. In privinti'a mireseloru nu exista mare diferentia, ca de si trece clas'a de etatea cea d'anteia, pana la anulu alu 20-lea, inca cu 20·3; inse numerulu feteloru maritate pana la alu 25-lea anu, ajunge pana la o diferentia de 5·3 procente, cu care premerge Transilvani'a. In Ungari'a insa maioritaea femeiloru se marita mai de timpuriu asia, incatu clas'a de mirese pana la etatea de 20 de ani prevaléza cu 20·3 si acele pana la anulu alu 24-lea cu 90·5 fačia cu Transilvani'a. In Transilvani'a tocma elementulu magiaru causéza rezultatulu diferitoriu. — Dintre toti casatoriti au fostu:

		Numerulu casatoriiloru	Rom.-catolici	Greco-catolici	Greco-orientali	Luter.	Elvetici	Unit.	Israeliti
Ambe partile necasatorite	1863	13838	1870	4303	3819	1517	1947	306	76
	1864	12910	2119	3750	3490	1166	1995	336	54
	1865	11773	1921	3568	3127	1264	1564	260	69
Ambe partile veduvite	1863	1775	174	619	453	175	285	64	5
	1864	1868	175	567	482	187	358	96	3
	1865	1642	176	517	449	172	263	62	3
Veduvi cu femei necasatorite	1863	1887	224	583	516	216	296	53	5
	1864	1909	263	521	503	223	350	44	5
	1865	1781	204	499	528	219	282	46	3
Veduve cu barbati necasatoriti	1863	897	109	188	228	144	185	39	4
	1864	988	117	197	252	144	218	55	5
	1865	879	122	197	215	121	178	40	6

Despre casatoriile mestecate numai din anul 1865 sunt următoarele date:

M i r i																						
rom.-catolici				greco-catolici			greco-orientali					luterani			elvetici			unitari		Sum'a		
M i r e s e																						
elvet.	gr.-cat.	luter.	unit.	gr.-or.	elvet.	unit.	gr.-cat.	r.-cat.	luter.	elvet.	unit.	r.-cat.	gr.-or.	unit.	r.-cat.	gr.-cat.	gr.-or.	unit.	r.-cat.	gr.-or.	elvet.	
110	10	73	19	101	17	1	93	15	1	7	—	36	3	3	96	18	5	37	9	2	18	674

(Va urma).

Nou Abecedariu romanesc

séu

ELEMENTE DE LECTURA SI SCRIERE

lucrate dupa celu mai nou metodu de

I. C. Massimu si I. Badilescu, profesori.

(Continuare).

3. Și mai ântâiu rogâmu pre socii nostri de învețiâmentu, se fiă bine încredențiați, că, decă vorbele ce vomu dice despre metodu, care astăzi se urmēdiă in scólele nostre primarie, voru păré aspre, pren acēsta noi nu vremu se le facemu loru neci ună imputățiune. Starea metodecă a învețiâmentului nostru primariu nu se pôte imputa de câtu temporeloru de focu, pren cari a trecutu biéta noastră țieră, cari ne au impedecatu de a avé așiediiemente de luminare metodecă, și de cari credemu tare că amu scăpatu pren suirea pre tronulu țierei a Mariei Sele Carolu I. Astăzi Măria Sa pune cea mai mare stăruințâ a descepta mișicarea și vieția in ramura învețiâmentului nostru primariu. Astăzi se află in senulu nostru mulți bărbați, ce au studiatu in alte țiere luminate si au veđiutu frumósele loru metode de învețiâmentu. Dela densii ne potemu lumina și noi, numai se vremu, și caută se vremu; căci tempulu ne impinge dela spate, și vai de ceji ce nesemțitori la imboldirile lui voru sta încă îndelungu acolo, unde se aflau alte popore luminate cu ună sută de ani inapoi. — Cumu începemu déră noi astăzi a invetiă pre copilu se citésca? Lu punemu faciă in faciă cu uă tablă de semne. Unu altu copilu mai inaintatu đice mechanicesce numele acestoru semne; noulu venitu repețiesce si elu mechanicesce aceleași numiri. Acesta cunósce de mai inainte multe imagini sau icóne, și scie că acestea scēmenă cu lucrurele, ce ele înfacioșiđiă. La vederea semneloru sau icóneloru (litereloru) de pre tabla, ce i stă inainte, elu incepe se și întrebe ținerea de mente despre lucrurele, ce acele icóne infacioșiđiă. Unu momentu ânima sa copilărescă i saltă de bucuriă, cređiendu că a aflatu ce căuta cu mentea, că unele den litere suntu adecă sierpi, ca S; altele ânele, ca O; altele scóba sau carlige ca V. Ce crudă durere

insă pre densulu, cându vede că s'a înșielatu și cându den gura monitoriului avde numiri, de cari elu nu pôte lega idea neci unui lucru!

De aci fărîmătore de capu, frementătore nespuse de mente pre bietulu copilu ca se pótă ajunge, nu se înțielégă, cí se ghicésca limba chinezésca, cu care începemu se i vorbimu, ca se lu luminămu. Până atunci insă elu va avé destulu tempu, ca se prendă ură și de învețiatoriu și de învețiatură; până atunci va avé destulu tempu se prendă învețiulu de a auđi și de a vedé foră luare a mente, de a repeti vorbe góle, foră se le înțielégă, de a înaintă binișioru pre calea care duce cea mai mundry făptură a lui Domneđieu josu, josu de totu, până la starea de órbă machină. Apoi se ne mai plângemu, că copiii suntu lenesi, că nu voru se înveție, nu voru se iea a mente la ce li se spune; că suntu turburători in scólă?! Acestea nu suntu decâtu fructele cele mai pucinu amare date den sementia ce inșine amu aruncatu in ei des de cumu au călcatu pragulu scólei. Asemeni fructe nu placu negreșitu nemenui, și cu spaimă caută se cugete fiacare la eșitulu den urmă, la josorarea copiiloru încredențiați scólei, ca se facă den ei ómeni. — Cumu insă se se spele scóla de acestu infricoșiatu pecatu? — Nu este altu međilocu de scăpare, decâtu părăsirea calei greșite pre care âmblă acumu, și intrarea in calea cea deréptă, imbrăcioșiarea neintârđiată a metoduului intuitivu, care se practică de đieci de ani cu celu mai mare folosu la popórele inaintate in cultură atātu pentru citire și scriere, câtu și pentru cele alte obiecte de studiu den scóla primariă, și care este sengurulu metodu bunu și cuvenitu pentru copii. Nemicu mai simplu și mai ușioru de înțielusu de câtu principiulu, basea, chiăia acestui metodu. Cine nu cunósce in adeveru, că ideile ce avemu in mentea noastră ne au venitu pren una den cele cinci simțiri: vediulu, auđiulu, mirosulu, gustulu, pipăitulu? Celu ce se va mai indoi de acestu adeveru, se se uite la starea de dobitociă, in care remânu pentru tótă viétia nefericitiu surdomuti, cârora nu le lipsesce de câtu unu senguru semtiu den cinci; și se va încredenția, că semțirea este trunchiulu, tul-

pina arburelui cunoscenției noastre. Vorbesce unui copil în ore întregi despre un obiect, despre tigrul, de exemplu, și va ști cu mult mai puțin despre tigrul, de cât când l'ar pune față în față cu acest animal sau una bună imagine a lui, și l'ar lăsa să se uite și să observe numai câteva momente. A face dără pre copii să vedă, să audă, să pipăie, să simtă cu un cuvânt lucrurile, a i îndemna să le observe, să se uite la densele cu luare a minții; ecă în ce stă metoda intuitivă, numită și chiar de la intuire sau uitare cu luare a minții, care se ia în înțeles mai larg nu numai pentru vedere, ci și pentru cele alte simțuri; ecă în ce stă totă arta învețătorului. — Mai înainte de a arăta, cum se aplică acestă metodă la citire și scriere, ținem a ține câteva cuvinte asupra unor idei greșite, care se află înrădăcinate în capul multora den noi învețătorii.

Și mai întâi noi amu ținem, că metoda intuitivă este sengerul metodă cuvenit pentru copii. Mulți însă cred că metodele sunt multe și înmulțite. Cei ce au în cap asemenea idee, nu cunosc încă nici alfa den arta învețătorului: ei ieu maniera sau procesul dreptă metodă. Metoda, care este în învețământul calea, pre care ducem pre copii cotră cunoscenția adevărului, nu pôte fi decât unu ca și adevărul; procesele numai și manierele pot fi înmulțite. Se esplicăm lucrul pre un exemplu. Se punem că mai mulți învețători aru avé să facă a se nasce în mințea copiilor idea de cinci. Unu den ei se pôte scrie pentru acésta cu cele cinci degete ale unei mâne, altu va trage cinci linii pre tablă, altu se va folosi de bobe de porumb, altu de altu mijloc; însă făcându astu-felu, toti urmédia unu sengeru metodă, metoda intuitivă însuși, și mijlocele sau manierele lor sunt numai diferite. Se pôte îngădui fiacăruia a avé maniera sa, însă nimeni den învețători nu i pôte fi iertat să urmeze altu metodă, decât pre celu sengeru adevărul, sub pedepsă de a se face, cum amu vețut, omoritoriu de suflete. Metoda lanțecă, metoda simultană, metoda mutuală încă nu merită aceste numiri; ele sunt numai procese, și nici decum metode în adevărul înțelesu alu vorbei. — Altă idee și mai greșită și mai perțietoria pentru învețământul este și acea ce au cei mai mulți den noi despre rolul învețătorului față cu scolarul. Ei își închipuesc, că a învețea va se țică simplu a comuna, a face să trecă den capul lor în capul copilului cunoscențiile și ideile lor. De aceea ei se mulțimesc, când scolarul repețesc den cuvântul în cuvânt vorbele, pre care ei cred că au tornat în capul aceluia cunoscențiile lor. Cine nu vede însă, că acésta este calea cea mai deréptă la machinism? — Caută dără să ne desamăgim de a crede, că cunoscențiile sau ideile se comuncă, și se ne petru dem de adevărul că: omul precum nu și pôte apropria nemica materiale de-

câtă cu sudorea frunței sale, așa nu și pôte apropria nici ună cunoscenția decâtă sengeru pre lucrarea minții sale, decâtă pre cuțetare. Totu rolul nostru ca învețători să mărginesc dără a pune în joc cuțetarea copilului, rolul modest la întâia vedere, dără în adevărul foarte mare și însemnat, pentru că cuțetarea copilului pusă în mișcare și deréptată cuvenit de învețătoriu, se desvôltă de sene, îmbrăciédia cerul și pământul și pre însuși creatorul lor, lucrédia sengeră ideile, judeciile, sciencia cu unu cuvânt, pre care omul se redecă la domnia pământului, cum l'ar urșit Domnețiu să fiă. Acésta ne aduce să atengem încă una idee greșită, ce domnesc în mințea multora den noi asupra scopului de căpetenie alu învețăturii primare. Den credenția, că învețătura este comuncare, ne punem totă selinția de a da scolarilor câtă mai multă materie den obiectele ce su prescise în programă, sau pentru ca să i aducem în stare de a se aplica cu sciencia la vre una den meseriele vieții, uitându că acésta nu se pôte face nici în școli mai înalte și cu copii mai maturi, necum într'ua școlă primară cu copii așa de crudi la mințea; sau pentru ca să i scotem den școlă în lume învețiați și perfecti, uitându că adevărul învețiat și perfectu nu ese nemenea den alte școli mai înalte, necum într'ua școlă primară. Nici pregătire pentru cutare sau cutare meserie, nici sumă câtă mai mare de cunoscenție nu pôte dără fi scopul de căpetenie, la care țintesc una școlă primară. Omul, de ar sta țeci de ani pre bancele școlii, totu nu va eși de aci perfectu: totă vieția sa elu este detoriu să înveție și să se perfectuneție; școlă nu pôte să nu este detoria de câtă se luă pregătescă pentru acésta învețătură de totă vieția, și asta pôte face așa de bine uă școlă primară, ca și orice altă școlă mai înaltă. — Cum? Desceptându în copilă cuțetarea și aducându în stare de a lucra pre sene și foră îmboldire străină. Cultivarea dără și desvôltarea cuțetării în sene, ecă scopul de căpetenie alu unei școlii primare, pre care învețătorii se nu luă părădă nici ună dată den vedere, decâtă voru să și implinescă, cum se cade, înalta lor chiamare. Pre acésta nu voim să țicem, că cunoscențiile nu aru avé prețiu lor; den cotră elementele den toate ramurile de cunoscenție, care află aplicare de totă ziua în vieția omului, e detoria să i le dea școlă primară însuși. Ce e mai mult, precum corpul omului nu se pôte mișca în deșertu, ci are lipsă de rațimul pământului, așa și mințea lui nu se pôte mișca în deșertu, ci are lipsă de rațimul cunoscențelor. Foră cunoscenție nu e cu potenția a cuțeta. Dără ce întender să aibă aceste cunoscenție? — Ecă una întrebare de vieția, ca și multe altele, pentru învețătura primară, dără la care marginile scrierii noastre nu ne iertă să respunde, de câtă repețindu încă ună dată: „se nu uităm scopul de căpetenie alu școlii și se nu luă sacrificăm sumei de cunoscenție, care este unu scop secundariu

căci vomu fi in periculu de a ucide cugetarea in mugurulu iei.“ Ne grăbimu dără a reveni asupra aplecării metodului intuitivu la scriere și citire.

Și ca se se înțelegă lucrulu mai bine, in locu de a vorbi in generalu, vomu lua ântâiu unu esemplu particulariu. Punemu dără, că ar fi vorba se învețiamu pre copii litera a. Ce este acéstă literă? — Semnulu, icóna unui lucru. — Care este lucrulu ce ne infaciosișediă acestu semnu? — Unulu den sunetele ce compunu vorbele și pren acestea limba. Cea mai simplă dréptă judecată ne spune însă că a pune sub ochii cuiva icóna unui lucru, foră se aibă de mai inainte cunoscentia lucrului însuși, și a cere de la densulu, ca pren semnu se iea cunoscentia de lucrulu insemnatu, este a lucra in contra menții sănătoșe. Este dără de asemenea in contra dreptei judecări a pune sub ochii copiiloru litera a, semnulu, până ce mai ântâiu nu li s'a făcutu cunoscutu lucrulu ce ea însămnă, adecă sunetulu a. — Cumu însă se facemu copiiloru cunoscutu sunetulu a? — Suppunendulu intuitiunei, adecă auđiului loru. Pentru acéstă învețiatoriulu pronunția și face pre scolari se pronunție după densulu deslușitu propusețiuni scurte și ușiore de înțelesu și de ținutu mente, in cari se între vorbe, ce coprendu sunetulu insemnatu pren litera a. Apoi desface orale și face și pre copii se desfacă propusețiunile in vorbe, vorbele in silabe și silabele in sunetele simple, den cari se compunu. Fiă de esemplu propusețiunea: Plugarii arau. Desfăcundu acéstă propusețiune in cele doue vorbe ale sale: plugarii, arau, și aceste vorbe in silabele loru; plu-ga-rii, a-rau; apoi silabele in sunetele loru simple: p-l-u; g-a; r-i-i; a; r-a-u; fiă-care înțielege, că senguru auđiulu va face cunoscutu scolariloru a-junși aci sunetulu insemnatu pren litera a. Atunci si numai atunci este tempulu se facă cunoscutu scolariloru și semnulu acestui sunetu, adecă litera a, scriendu-o pren tablă și dicundu scolariloru se o serie și ei pre tăblițele loru; in urmă li se arătă și semnulu de tipariu alu aceluiași sunetu. Astufelu se va urma cu tóte sunetele simple ale limbei; și fiăcare înțielege ușioru, că cu acestu modu copilulu invétiă nu numai a ceti și a serie cu placere, pentru că nu mai e dusu ca uà machină, care nu scie incotro și pentru ce se mișică; dără totu uà dată irvétiă și ceva mai prețiosu decâtu scrierea și cetirea, invétiă a cugeta, se desvolta ca omu. Numai așia scrierea și cetirea sunt, cumu se cere pentru tóte obiectele de învețiamentu, nu numai materiă de cunoscentia, ci și unu puterecu međilocu de desceptarea și desvoltarea menții in sene. Așia dără a supune intuitiunei copiiloru sunetele limbei și apoi a le da se înveție a serie și ceti semnele loru, écă in ce stă metodulu intuitivu pentru scriere si cetire. A face însă ca scolarii se scriă ântâiu, apoi se citescă cele scrise și acele tiparite, ca scrierea și cetirea se mérgă impreună de mână, si acéstă, foră a espune pre scolari la rele învețiuri orto-

grafice, écă ântâia condițiune ce ne amu impusu in lucrarea nóstră și care nu trebuie perduta den vedere la aplecare.

(Va urma punctu 6).

Manualu teoretico-practicu de economi'a politica

de I. C. Lerescu.

Dupa promisiunea data in Nr. tr. reproducemu din acelu manualu

Inainte-cuventarea.

Creatorulu a voitu, că omulu se nu póta nici a ecsista, nici a se perfectiona, fara se vietuésca in societate, adica in compani'a semeniloru sei. Dar, spre a implini acéstă destinata a sa, omulu trebuie se se lupte continuu cu dóue categorii de lucruri:

- 1) Pornirile sale cele rele, si
- 2) Inerti'a materiei.

De acestu indouitu obstaculu, omulu triumfa prin sciintia. De multu Bacon*) a đisu: „omulu atatu póte, pre catu scie.“

Cuventulu sciintia însămnă totínea adeveturiloru cunoscute de ómeni. Ea este fórte intinsa, pentru ca contíne cunoscenti'a naturei tuturoru lucruriloru si se intinde pre atatu mai multu, pre catu omenirea vietuesce si invatia.

Din caus'a acestei nemarginite cuantitati si varietati de cunoscentie ce compunu sciintia, este neposibilu unui spiritulu de a posede intregu acestu tesauru intelectualu alu omenirii. Acést'a a făcutu pe ómeni a impartí acestu domenu intinsu in trei grupe, cari sunt apropiate si solidarii, dar cu tóte astea distinse.

1) Sciintiele ecsacte, ce se ocupa cu date perfectamente definite si se tienu in abstractiune (matematicele);

2) Sciintiele naturale, cari descriu diversele fenomene ale lumei fizice (istori'a naturala, fisic'a, chimia, geografi'a etc.); si

3) Sciintiele morale si politice, cari imbraciosiédia cunoscenti'a tuturoru legiloru naturale, dupa cari societatile omenesci nascu, vietuiescu, se transforma séu disparu (moral'a, istori'a, dreptulu etc). Ele se chiama morale, pentruca se repórta la natur'a morala si intelectualala a omului; politice, pentruca sunt relative la diversele medii de asociatiune generala, imaginate de ómeni spre a garanta securitatea loru si ecsercitiulu justiticii între densii, spre a asigura bucuri'a proprietatiloru loru si fructeloru travaliului loru, si spre a dobandi diverse avantaje comune. Dupace studia pe omu, sciintiele morale si politice ilu consilia, ii da regule de conduita: De aci' doue numiri diverse:

a) Sciintia este cunoscenti'a legiloru generale, cunoscentia dobendita prin observatiunea unoru fenomene (fapte statornice derivandu din natur'a lucruri-

*) Celebru filosofu anghlu, mortu in 1626.

loru), séu unoru raporturi desveluite. Ea observa si descrie fenomenele reale.

b) Artea este colectiunea preceptelor practice, a caroru observatiune ne conduce a face cu succesu unu lucru óre-care.

Spre a face si mai intielésa acésta distinctiune între sciintia si arta, Rossi*) a dísu: „Vorbindu curatu, sciintia n'are scopu, cà-ci pe data ce ne ocupamu cu întrebuintiarea ce putemu face cu dens'a, cu partitulu ce putemu trage dintr'ens'a, cademu in arte.“ Artea consilia, prescrie, dirige, pe candu sciintia observa, ecpune, ecplica. Candu observa si descrie cursulu steleloru unu astronomu, face sciintia; dar candu din observatiunile facute elu deduce regule aplicabile la navigatiune, elu face arte. Anatomia, fiziologia sunt sciintie, cà-ci au de scopu cunoscintia corpului omenescu, joculu organeloru sale, eara medicina (ce se compune de aceste sciintie) este ua arte, arta de a vindeca, pentruca consta intr'ua colectiune de regule aplicabile vindecarei maladiiloru omenesci.

Cu tóta diferintia acést'a între arte si sciintia, ele au între densele legaminte strensa, pentruca preceptele artei se deriva din observatiunile sciintiei. De aceea si multi le confunda.

Economi'a politica este un'a din sciintiele ce intra in a treia grupa. Ea se rapórta mai cu séma la trebuintiele fizice ale omului, la bun'a sa stare, la interesele sale materiale. Studia fiziologia societatiei omenesci, relele ce bantue corpulu socialu in ordinea travaliului, causele loru, remediile ce se potu aduce acestoru rele, trebuintiele particulare si comune ale ómeniloru, si mediile generale de a le satisface. Ea este dar ua sciintia si totudeodata ua arte. Intr'ensa, arta este meru amestecata cu sciintia, cà-ci cele mai bune tractate asupra materiei coprinde unu numeru mare de observatiuni adeverate sciintifice, adica cari au de obiectu numai a face cunoscutu ceea ce se intempla si ceea ce este, si totudeodata de avise, precepte si regule de urmatu.

Nu ne plangemu de acestu amesticu, pentru ca de nu s'aru trage din adeveturile sciintifice regule aplicabile conducerei afaceriloru omenesci, aceste adeveturi sciintifice (dupa cumu amu vediutu) aru remanea sterpe. Singurulu modu de a le utiliza este a deduce dintr'ensele ua arte. Rare-ori, omulu studia pentru singur'a placere de a cunósce; elu totudeuna voiesce, cá travaliurile, recautarile sale, s'aiba unu tielu de utilitate, si acestu tielu elu ilu atinge numai prin arte.

Amu disu, dintru anteiu, ca pornirile rele ale omului ilu impiedica de a victiui si a se perfectóná.

In adeveru, omulu ignorantu lucrédia in contra adeveratelor sale interese, nesciindu a'si da sém'a despre ceea ce'i este folositoriu séu vetematoriu. Acorda totulu satisfactiunei pasiuniloru sale: lenea, ur'a, in-

vidia, egoismulu etc. Ceea ce este reu i se pare bunu si vice-versa.

Cá se invederedie acésta, Chateaubriand a disu: „Dandu libertate vulturului, crescutu de micu in domesticitate, elu nu scie usa nici de aripele, nici de ghiarele sale, si nu intardia de buna voia a reveni se céra a reintrá in sclavia.“

Nu s'a vediutu de multe ori chiaru ómeni cari, nascendu si crescendu in sclavia, fiindu liberati, implorau cá ua gratia catenele loru?

Si cu tóte astea care este bunulu ce in privintia valórei se póte compará cu libertatea?

Dar, spre a demonstrá cà ignorantia impiedica pe omu de a ecsistá si de a se perfectóná, n'avemu nevoia a merge cu recautarile asia de departe; cele ce se petrecu la noi adeverescu in modulu celu mai invederatu dísele nóstre.

In urm'a resbelului Crimeei, Europ'a ne-a scosu de subtu tutel'a moscovita. Neimpedicati, cá pana aci, noi romanii amu potutu face orice amu voitu in tíera la noi.

Legislatorii nostri s'au nevoitu pe intrecute se traduca legile ce fiintiedia la natiunile civilisate, luminate, legi ce trebue s'o recunóschemu, suntu fórte bune.

In adeveru, dupa spiritulu nóveloru institutiuni, sórtea fiacarei colectivitati, fiacarui cetatiénu depende de elu insusi, pentruca este liberu.

Dar o spunemu, cu durere, nimeni n'a sciutu a usa de acésta libertate, si din acésta ne aflamu subtu mai multe raporturi, mai reu chiaru si decatu ne gasému mai inainte.

Reulu dupa noi provine de acolo, ca in Romania'a reform'a legiloru a precesu pe aceea a ideiloru; dar prejudecatile resultandu din ignorantia, au remasu totu acelea. In adeveru nu ajunge, cá reulu se fia combatutu numai de lege; elu trebue mai anteiu se fia invinsu in inim'a omului, ca-ci ómenii ignoranti si corrupti nu potu formá, decatu ua societate asupritória si tiranica. Numai candu fiacare membru alu societatiei dobendesce stapanire asupra sa insusi, fericirea societatiei este ascurata. Ca-ci, se scie, nimic nu amortiesce violentia pasiuniloru cá just'a evaluatiune a lucruriloru, resultatu alu sciintiei.

Dar mergemu reu si din ignorantia guvernantiloru.

Nici ua profesiune nu interesédia pe societate mai multu, decatu arta de a guverná, si nici un'a nu este mai deficila decatu acésta. Cata influintia asupra cresterii séu descresterii prosperitatiei publice si private, asupra creditului, asupra securitatiei, asupra moralitatiei, asupra adaogirei capitalului póte ecsercitá unu sistemu de impositie, unu regimu de guvern, unu vitiu séu ua virtute a guvernantiloru!

Prin ce studii, prin cati ani de practica s'au preparatu guvernantii nostri? . . .

Amu disu alu douilea, ca inertia materiei impiedica pe omu de a ecsistá si a se perfectóná, adica de a implini destinata sa.

*) Celebru sapientu si omu de statu, mortu subtu cutitulu demagogiloru.

Omulu este in parte activu si in parte pasivu. Este pasivu intru atatu, ca cêrca ua multime de trebuintie, cerute de natur'a sa fisică, intelectuală si morală. Este activu intru catu prevede, cu facultatile sale spirituale si corporale, a satisface trebuintiele ce cêrca. — Economî'a politica numesce avutii totu ce pôte satisface trebuintiele omului. Ele sunt de două specii: naturale, ce vinu de sinele a satisface trebuintiele, (aerulu, ap'a, lumin'a etc.); artificiale, pe cari omulu nu'si le pôte procurá decatu prin travaliulu seu, eesercitiulu voluntariu si metodicu alu facultatoru sale fisico-morale (acestea sunt cele mai numérose).

In tóte satisfactiunile omenesci (chiaru in cele ce ceru travaliulu omului), intervine oper'a naturei, procurandu materi'a (substatiile minerale, vegetale si animale), si totudeodata puterile fisice si chimice. Inse natur'a cere se fia sfortiata de travaliulu omenescu, ce nu face altu, decatu a modificá cauzele dejá ecistande, spre a le adoptá mai bine la folosulu nostru. Oper'a productiunei nu este altu, fara numai invingerea obstacoleloru ce se opunu la satisfactiunea unei trebuintie. Spre a esí victoriosu din acésta lupta, omulu trebue se scie, se poséda sciintî'a. Ea ne aréta, cumu se invingemu aceste obstacole, adica cumu se facemu, cá puterea nóstra muschiularia se se osteneasca mai pucinu producendu mai multu, cumu, cu ua munca mai mica, se putemu dobandi mai multe avutii, lucruri ce au proprietatea de a satisface trebuintiele nóstre.

La natiunile civilisate puterea muschiularia a omului servesce fôrte pucinu a produce; ea nu mai pune in jocu puterile naturei; inteligenti'a luminata este totulu in productiune.

Astadi populii se lupta, dar nu cu sabi'a, pusca sên tunulu. De si reductabila, acésta lupta este pacifica; triumfulu nu este alu aceluia ce dispune de mai multe bratie, de unu teritoriu mai manosu si de mai multe capitaluri, ci alu aceluia, ale carui clase laboriose, masele, au mai multa ordine, inteligentia si sciintia.

Natiunile cari astadi nu muncescu, sunt privity cá fiintie neutile, nu merita se ocupe ua portiune a globului. Ele disparu, subjigate, nu de sabia, ci de activitatea si inteligenti'a celorlalte. Este ua lege naturala, ca fiintiele superioare isi asimila, mistuescu pe fiintiele inferioare. Alti populi au patit'o. Candu óre noi romanii vomu invétia se profitamu de eesperienti'a loru? Unde este populatiunea de rasa slava, ce locuía regiunea Posenului, Silesi'a si partea occidentala a Moraviei? S'au germanisatu. Cumu? Totu asia cumu suntemu si noi amenintiati! In adeveru, avemu pamentulu celu mai fertilu din Europ'a, mai fertilu chiaru ducatu pamentulu vergine alu Americi, scaldatu in lungu si latu de numeroase cursuri de apa, coprindiendu in senulu sêu mari avutii minerale neatinse inca de man'a omului, si la cari tientesce neincetatu cupiditatea strainiloru, a germaniloru mai cu sêma.

(Va urma.)

Nr. 69—1869.

Protocolulu siedintiei lunarie a comit. asoc. trans. rom.

tienute in 2. Fauru c. n. 1869 sub presidiulu Rev. dn. vicepresied. Ioanu Hannia, fiindu de facia ddni membrii II. sa dn. consil. aulicu Iacobi Bolog'a, II. sa dn. consil. gub. Pav. Dunc'a, dn. senatoru P. Rosc'a, dn. adv. dr. Ioanu Nemesiu, dn. par. si prof. Zach. Boiu si dn. secret. II. Ioanu V. Rusu.

§. 10. Presidiulu din motivulu, ca unulu dintre membrii fundatori ai acestei asoc. anume: dn. Ioanu Gav. Vajda fostu cassariu la c. r. banca austriaca de aici, a repausatu in Domnulu, éri in 1. Fauru a. c. propune, cá comit. se binevoiésca a dá espresiune simtiementeloru sale de durere pentru pierderea acestui barbatu, care si-a castigatu merite si prin alte sacrificia facute in interesu natiunale.

Conclusu. Propunerea presidiului priminduse cu unanimitate din partea membriloru comitet. prin sculare, se decide totuodata a se trece in acestu protocolu, cá unu documentu de pia amentire, facia cu repausatulu, orandui cá „se'i fia tierin'a usióra.“

§. 11. Asemene presidiulu aduce la cunosciintî'a comitet., cumca dn. cassariu alu asociat. din caus'a morbului, nepotenduse presentá la acésta siedintia, prin urmare astadata nu se pôte raportá despre starea cassei asociatiuni.

Se iea spre sciintia.

§. 12. Secret. II. in urm'a insarcinarii primite din partea comitet. in siedinti'a din 9. Ian. a. c. §. 4. raportéza despre starea actuale a legatului Telechianu, si pre bas'a anteacteloru aratandu, cá pretiulu casei telechiane de sub Nr. 229 vendute in 1868 cu aprobarea adunarei generale, prin staruinti'a zelosului advocatu plenipotentiatu alu asociat. dn. Mateiu Nicol'a s'a incassatu degia intregu dinpreuna cu proc. legali, totuodata numitulu secret. II. face propunerea, cá comit. luandu spre placuta sciintia incassarea pretiului cassei vendute in suma de 375 fr., dlui advocatu Mat. Nicol'a se'i esprime cea mai caldurósa recunoscintia, pentru fatigiele sale puse cu ast'a ocaziune in interesulu prosperarei fondului asociat., rogandulu totuodata, cá se binevoiésca a ingrigi, cá la tempulu seu se se pôte realisá si celelalte legate, facute de resp. negotiatoriu in Abrudu Dion. Telechi, care inse numai dupa mórtea sociei sale potu deveni in proprietatea asociatiunei.

In fine se se poftésca susu laudatulu dn. advocatu, cá se ecsopereze trimiterea la comitet. a unui inventariu despre mass'a Telechiana testata pentru asociat., cumu si o copia autentica din testamentulu resp. testatoriu.

Conclusu. Propunerea secret. II. priminduse in totu coprinsulu seu din partea comitet., se redica la valóre de conclusu alu aceluia.

§. 13. Secret. II. in nesu cu conclusulu comitetului din 9. Ianuariu a. c. §. 9 p. 6 referéza despre computulu referetoriu la spesele editiunei fóiici „Transilvani'a“ pre semestr. II. 1868.

Arata, ca pentru edarea numitei foi pre sem. II.

redactiunea a primitu 421 fr. 61 cr. si s'a erogatu cu totulu 400 fr. 91 cr., deci a remasu pre an. cur. unu superplusu de 20 fr. 70 cr. la man'a redact. Computulu altufeliu aflanduse in ordinea receruta, secret. II. propune, cá comitetulu se'lu dechiare de exactu, si totuodata se se incunoscintieze si redact. despre acést'a.

Conclusu. Propunerea secret. II. priminduse, se decide a se rescrie in acestu sensu dlui secret. I. G. Baritiu cá redactoriu alu numitei foi.

§. 14. In fine secret. II. mai presentéza conspectulu datu din partea dlui cassariu alu asoc. despre tacsele de m. ord. intrate la fondulu asociatiunei pre restempulu dela 6. Fauru 1866 pana la adun. gen. din 186⁷/₈ si totuodata in sensulu conclusulu adun. gener. din Gherl'a p. XXV. in nesu cu conclusulu comit. din 15. Sept, a. tr. §. 117 propune, cá acelu conspectu se se dea publicitatei.

Se decide a se trimitte la redact. fôiei „Transilvani'a“ spre publicare.

§. 15. Pentru verificarea acestui protocolu se alegu dd. membrii ai comit. I. Bolog'a, P. Dunc'a si dr. I. Nemesiu.

Cu aceste siedinti'a comitet. inceputa la 4¹/₂ óre dupa amiadi, se inchiacia la 6¹/₂ óre.

Ioanu Hannia mp., I. V. Rusu mp.,
vicepresiedinte. secret. II.

S'a cetitu si verificatu. Sibiiu 4. Fauru c. n. 1869.
Bolog'a. Dunc'a. Dr. Nemesiu.

Ad Nr. 67—1869.

C O N S P E C T U

despre urmatorii domni membri ai asociatiunei transilvane romane, carii au contribuitu tacs'a anuale, catu si restantie dela tiparirea unui astufeliu de conspectu in 6. Fauru 1866 incóce, si suntu dupa conclusulu adunarei gen. tienuta in Gherl'a in 25. si 26. Aug. 1868 (vedi pag. 615 a Transilvaniei) de a se publica.

a) Membrii fundatori

(pre langa cei publicati in conspectulu din 1866).

Dn.	descriere	Tacs'a in v. a. fr.	in v. a. cr.	Pentru dipl. fr.
Dn. dr. Ioane Arseniu	a trimisu din Mexico 52 bucati de 1/2 Napol. schimbati pentru	261	56	—
„ Alecsandru Nedelcu	maiestru de funi, burgesu si proprietariu de casa din Pest'a 2 obligatiuni de statu	210	—	—
„ Gavrilu Iliesiu,	propr. in Clusiu, 2 oblig. de st.	210	—	—
„ Lazaru Baldi,	propr. in Clusiu, 2 oblig. de st.	210	—	—
„ I. P. Maieru,	proprietariu in Sasu-Reginu, 2 obligatiuni de statu	210	—	—
II. Sa dn. dr. Ioane Vancea,	archiepiscopu si metropolitu in Blasiu in bani ga'a	210	—	—
Dn. Sim. Balomiri,	jude reg. in S. Sebesiu 2 oblig. de statu	210	—	—
„ Alecs. Bohetielu,	capit. supr. in Naseudu, 2 obligatiuni de statu	210	—	—
„ Gavrilu Vaida,	casieriu reg. in Sibiiu, 2 obligatiuni de statu †	210	—	—

b) Membrii ord. cate 100 fr.

(pre langa cei publicati in conspectulu din 1866).

Dn.	descriere	Tacs'a in v. a. fr.	in v. a. cr.	Pentru dipl. fr.
Dn. Nic. Marinoviciu,	négutiatoriu in S. Reginu, 1 obligatiune de statu	105	—	—
„ Ioane Noacu de Huniadu,	c. r. maioru in pensiune, 1 obligatiune de statu	105	—	—
Comun'a Telciu	in 5 oblig. de statu à 20 fr. m. c.	105	—	—

c) Membrii ord. cate 5 fr. si mai multu.

(Conferéza si conspectulu membriloru ord. din 1866).

Dn.	descriere	Tacs'a in v. a. fr.	in v. a. cr.	Pentru dipl. fr.
Dn. Alduleanu,	cav. de Ioanu, cons. minist. in Pest'a pe 186 ⁵ / ₆ , 6 ⁷ / ₇ , 7 ⁷ / ₈	15	—	—
Comun'a Albacu	pro 186 ⁵ / ₆	5	—	—
Dn. Antonelli Ioanu,	vicariu in Fogarasiu, pro 186 ⁵ / ₆ , 6 ⁷ / ₇ , 7 ⁷ / ₈	15	—	—
„ Angelu Dem.,	par. in Gurgiu, pro 186 ⁵ / ₆ †	5	—	—
„ Andreica M.,	jude cerc. in Campeni, p. 186 ⁵ / ₆	5	—	—
R. d. Alutanu Const.,	canonicu in Blasiu, pro 186 ⁵ / ₆ , 6 ⁷ / ₇ , 7 ⁷ / ₈ à 10 fr., † 1868	30	—	—
„ Albini V.,	econ. metr. in Springu, pro 186 ⁵ / ₆ , 6 ⁷ / ₇ , 7 ⁷ / ₈	15	—	—
Dn. Aiseru Georgiu,	asesore merc. in Fagarasiu, pro 186 ⁵ / ₆ , 6 ⁷ / ₇ , 7 ⁷ / ₈	15	—	—
„ Albini Ier.,	egum. in Blasiu, pro 186 ² / ₃ , 3 ³ / ₄ , 5 ⁵ / ₆	15	—	—
„ Angielu G.,	sept. in Pest'a, p. 186 ⁴ / ₅ , 5 ⁵ / ₆ , 6 ⁶ / ₇ , 7 ⁷ / ₈	20	—	—
„ Antonoviciu Nic.,	propr. in Limb'a, pro 186 ⁵ / ₆	5	—	1
„ Acscnte S.,	prop. in Alb'a Juli'a, pro 186 ⁵ / ₆ , 6 ⁶ / ₇	10	—	—
R. d. Anderco I.,	can. in Gherl'a, pro 186 ⁵ / ₆ , 6 ⁶ / ₇ , 7 ⁷ / ₈	15	—	—
„ Antinescu Zah.,	prof. in Ploiesci, pro 186 ⁴ / ₅ , 5 ⁵ / ₆	10	—	—
„ Adamescu Andreiu,	directore in Bucuresci, pro 187 ³ / ₄ , 4 ⁴ / ₅ , 5 ⁵ / ₆	3 galb.	—	—
„ Acscnte Vas.,	ases. in Naseudu, p. 186 ⁵ / ₆ , 6 ⁶ / ₇ , 7 ⁷ / ₈	15	—	—
„ Angielu Ioane,	adv. in S. Somlio pro 186 ⁶ / ₇ , 7 ⁷ / ₈	10	—	1
„ Anc'a Petru,	jude procesuale in Sant. Jude, pro 186 ² / ₃ , 3 ³ / ₄ , 4 ⁴ / ₅ , 5 ⁵ / ₆ , 6 ⁶ / ₇ , 7 ⁷ / ₈	30	—	—
„ Antalul Ioane,	parochu in Medisia, pro 186 ⁷ / ₈	5	—	1

(Va urma).

C l i o.

Series Vajvodarum Transilvaniae.

(Continuare).

1358	Petrus et Nicolaus fuere filii Nicolai Vajvodae, cujus pater erat Peteuch. Combina Fejér C. D. T. IX. Vol. II. — Petheucz iste scribebat se de Siroka et fuit ex familia Berthold. Vide Fejér C. D. T. IX. Vol. 1. Vide et Lohotzki sub Berthold, item Fejér ibid.
1359	Andreas Vajvoda et Comes de Zonuk. Szeredai „Series Episcoporum.“
1359	Andreas Vajvoda et Comes de Zonuk. Suppl. C. D. T. I.
1359	Dionisius Vajvoda Transilvanus. Sieb. Quartal-Schrift VI.
1359	Occurrit Vajvoda Comitatus de Sáros apud Fejér C. D. T. IX. Vol. III. ubi una et dicitur: „Sub Vajvoda isthoc intelligendum esse Vice-Comitem Comitatus Sáros.“
1360	Dionisius Vajvoda. Vide Szeredai „Notit. Capit. Alb.;“ item Szeredai „Series Episcoporum.“
1360	Dionisius Vajvoda. Suppl. C. D. T. I.
1360	Dionisius Vajvoda. C. D. T. II.
1360	Petrus Vice-Vajvoda. Suppl. C. D. T. I.
1361	Dionisius Vajvoda. Szeredai „Notit. Capit. Alb.“ et Fejér T. IX. Vol. VII.
1361	Joannes Vice-Vajvoda. Suppl. C. D. T. II.

(Va urma).